

Maatalouden elintila Suomessa ja Baltiassa

Kyösti Pietola

MTT taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki, kyosti.pietola@mtt.fi

Tiivistelmä

Euroopan yhteinen maatalouspolitiikka (CAP) on parasta aikaa murroksessa, joka väistämättä haastaa sekä Suomen että Baltian maataloussektorit yhä kovempaan kilpailuun elintilastaan. CAP uudistus irrottaa maataloustukea aikaisempaa selkeämmin tuotannosta, jolloin tuotantoa on sopeutettava entistäkin tarkemmin markkinoihin. Myös Maailman kauppajärjestön (WTO) linjaus poistaa maatalouden vientituet asteittain vuoteen 2013 mennessä lisää kilpailua EU:n sisämarkkinoilla. Sisämarkkinoille tullaan jatkossa tarjoamaan tuotteita, jotka on tähän saakka viety maailmalle vientituen avustamana. Ylipäätään sellaiset keinot, joilla voitaisiin tukea viljelijöitä korkeiden tuotantokustannusten alueilla tuottajahintojen kautta tai jollain tapaa edes vakauttaa maataloustuotteiden markkinoita, ovat käymässä yhä harvalukuisemmiksi. Kiperään ongelmaan voi tosin tuoda ratkaisua maailmanmarkkinahintojen kääntyminen nousuun. Esimerkiksi OECD ennustaa vehnän maailmanmarkkinahinnan nousevan lähivuosina 130 euroon tonnilta.

EU:n tuore päätös leikata maaseututukea oli Euroopan pohjoisten maaseutualueiden elintilan ylläpitämiselle erittäin tyyli. Päätöstä voidaan luonnehtia peräti käännökseksi vallitsevaan politiikkaan, koska EU:n yhteisen politiikan eräänä tavoitteena on pidetty tuen siirtämistä edes hieman vuoden 1992 reformiin pohjautuvasta markkinatuesta (CAP-tuesta) maaseututukiin, kuten luonnonhaitta- ja ympäristötukeen. Nyt tämä asteittain toteutettava linjaus, niin sanottu modulaatio, yllättäen kääntyi suurten jäsenmaiden vaatimuksesta niin, että leikkaukset kohdennetaan CAP-tuen sijasta maaseututukiin. Käännös tapahtui etenkin Suomen maatalouden, maaseudun ja ympäristön kannalta epäedulliseen suuntaan, koska maaseututuen merkitys on näillä alueilla ollut CAP-tukea suurempi.

Maaseututukiin tehty merkittävä leikkaus antaa viitteitä, että päivänpolitiikassa oltaisiin yleisemminkin tulossa varsinaiseen tulikasteeseen kansantalouden ja maatalouspolitiikan uudistusperiaatteiden kanssa. Niin sanottu Pareto –parannus edellyttää, että uudistusten häviäjille koituneet tappiot korvataan siitä hyvinvoinnin lisäyksestä, mikä uudistuksilla saadaan aikaan. Lopputuloksena on, että jokainen voi vähintään yhtä hyvin kuin ennen uudistusta.

Nyt on yhä epäselvempää, löytyykö jatkossa poliittista tahtoa ylläpitää ns. Pareto -parannusten keskeisintä periaatetta maatalousuudistusten yhteydessä Euroopan äärialueilla siitäkään huolimatta, että uudistuksilla on saatu aikaan mittavia yhteiskunnallisia hyötyjä. Maatalouden ja maaseudun elintilaa ylläpitävän suoran tulotuen jatkuvuuden kannalta voi osoittautua ongelmaksi se, ettei uudistusten häviäjille luvatuilla korvauksilla ole taloustieteen näkökulmasta tarkasteltuna markkinoiden määrittämää tasapainotilaa. Ne perustuvat uudistusten läpiviemiseksi annettuihin poliittisiin lupauksiin. Suoran tulotuen merkitys myös korostuu konkreettisena valtiontalouden menona, minkä vuoksi tarve sen leikkaamiseen voi kasvaa.

Juuri nyt meneillään olevat politiikan uudistukset ja käänneet herättävätkin perustellusti kysymyksen siitä, millainen on Suomen ja Baltian maatalouden elintila tulevaisuuden Euroopassa.

Vakaa käsitykseni on, että Suomalaisten ja Baltian kansalaisten ja heitä edustavien poliittisten päättäjien on itse ylläpidettävä ja raivattava maatalouden elintila ja markkina-asema –itsekkäässä markkinataloudessa kukaan ei sitä tule heille hyvän tahtoisesti tarjoamaan. Niinpä kysymys voisi kuulua myös, millaisin keinoin Suomi ja Baltian maat voivat ottaa elintilaa maataloudelleen ja kantaa oman velvollisuutensa ruoan tuotannossa.

Varsinaiseen maatalouteen liittyen Suomen ja Baltian maiden asemat ovat osittain erilaiset. Puhtaasti agronomisista lähtökohdista tarkasteltuna Baltian mailla on Suomea paremmat edellytykset kilpailla yhteisillä markkinoilla. Kasvukausi on pidempi ja lämpimämpi, minkä vuoksi Baltian maissa maatalous pääsee parempaan tuottavuuteen kuin Suomessa.

Lähtökohdat maatalouden kehittämiseen ja tuottavuusparannuksiin ovat myös tila- ja pääomarakenteen puolesta erilaiset. Sopeutumis- ja rakenneohjelmien tarve on kuitenkin kaikissa näissä maissa ilmeinen. Maatalouden kehittäminen edellyttää rakenneohjelmien kautta kanavoitua pääomaa.

Toisin kuin maatalouden kohdalla, maaseutuun liittyvät kysymykset ovat sekä Suomessa että Baltian maissa pääosin samansuuntaiset. Yhteiskunnan keskittyminen asutuskeskuksiin on voimakasta ja harvaan asutut maaseutualueet ovat tyhjenemässä. Nyt leikkauksen kohteena olleet maaseututuet olisivat yksi varteenotettava keino ohjata yhteiskunnallista keskittymistä ja saada se nykyistä paremmin hallintaan.

Keskeinen edellytys maatalouden elintilan ylläpitämiseksi on, että poliittisilla ohjelmilla luodaan sekä Baltian että Suomen viljelijöille edellytykset tasavertaiseen kilpailuun niin keskenään kuin myös muiden eurooppalaisten viljelijöiden kanssa. Jotta näin olisi, EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa tulee olla mahdollista täydentää myös kansallisin toimin. Suomalaisen viljelijän menestymisen kannalta on aivan ensiarvoisen tärkeää, että pysyvän luonnonhaitan aiheuttamat ongelmat korvataan osana suoraa tulotukea koko maassa. Baltian maiden kohdalla voisi olla enemmänkin kysymys Etelä-Suomessa sovellettavasta ja maatalouden vakaviin vaikeuksiin liittyvästä järjestelystä.

Sekä Baltian että Suomen maataloudelle on ensiarvoisen tärkeää, että tuottavuuskasvua kyetään jatkossa parantamaan vähintään yhtä nopeasti kuin kilpailijamaissa. Poliittikan keinoin olisikin kyettävä tuottamaan otollinen ympäristö kehittää ja ottaa käyttöön tuottavuutta, laatua, ympäristöä ja eläinten hyvinvointia parantavaa teknologiaa. Uusille tuottavuusparannuksille ja innovaatioille on edelleen runsaasti tarvetta ja mahdollisuuksia, vaikka näyttää siltä etteivät lypsyrobotit yltäisi vastaaviin tuottavuusparannuksiin kuin traktorit aikoinaan 1950 luvulla.

Rakennekehityksen eteneminen on etenkin Suomen kohdalla yksi välttämätön mutta ei riittävä ehto maatalouden elintilan säilymiselle ja tuottavuusparannuksille. Yrityskohtaisesti rakennekehitys voi toki poiketa oleellisesti. Osa yrityksistä erikoistuu ja laajentaa, kun osalla on joko järkevää tuottaa palveluita muille yrityksille tai etsiä uusia tulonlähteitä tilan ulkopuolisesta ansiotyöstä.

Myönteisen tuottavuuskasvun kannalta on oleellista myös se, että maatalouden ympäristöohjelmia aletaan kehittää, soveltaa ja peräti optimoida aidosti ympäristöhyötyjen ja –haittojen perusteella. Tutkimuksen avulla ympäristöhyödyille ja –haitoille löytyy euromääräiset hinnat. Näiden hintojen perusteella voidaan oleellisesti tehostaa ympäristönhoitoa verrattuna nykyiseen malliin, jossa ympäristötoimenpiteestä korvataan viljelijälle sen mukaan, mitä itse toimenpide maksaa.

Lopuksi haluan vielä korostaa teille arvoisat tutkijat ja maatalousalan osaajat, että vain sellaisella toimialalla, jolla panostetaan riittävästi tutkimukseen ja tuotekehitykseen on menestyksellinen tulevaisuus. Niinpä Suomen ja Baltian maatalouden elintilan ylläpitäminen edellyttää yhä vankempaa tutkimusta ja tutkimustietoon perustuvaa toimialan kehittämistä.